

ประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

The Effectiveness of Propagating the Buddhism of the Teaching of Morality in Schools Sanam Chai Khet District, Chachoengsao Province

พระครูสังฆรักษ์เสกสรรค์ ธีรงกูโร (พรมศรี)¹

Phrakhrusangkharak Seksan Thirangguro (Phromsi)

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา 2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา 3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการสำรวจด้วยแบบสอบถามซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.926 กับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนในอำเภอสนามชัยเขต จำนวน 275 รูป ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้คือค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 8 รูปหรือคน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาสรุปเป็นความเรียง ผลการวิจัยพบว่า 1. นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.77$, S.D.=0.609) 2. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า นักเรียนที่มีอายุ ระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ 3. ปัญหา และอุปสรรค เกี่ยวกับประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า 1.

Received: 2021-06-14 Revised: 2021-07-06 Accepted: 2021-07-18

¹ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Faculty of Social Sciences

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Corresponding Author e-mail: 6301204223@mcu.ac.th

การสอนของพระสงฆ์ยังขาดการอบรมและปลูกฝังจริยธรรมที่เพียงพอ 2.พระสงฆ์ส่วนมากทำงานตามความถนัดของตนเองไม่ค่อยสนใจสังคม 3.พระสงฆ์มีปัญหาเรื่องเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ไม่มีความแน่ชัด

คำสำคัญ (Keywords): ประสิทธิภาพ; การเผยแผ่พระพุทธศาสนา; พระสอนศีลธรรม

Abstract

This research aims to study the level of student opinion on the propagation of Buddhism of moral teaching in schools. 2. To compare students' opinions on the propagation of Buddhism of morality teaching in schools. 3. To study the problems, obstacles and suggestions towards the propagation of Buddhism of morality teaching in schools. Sanam Chai Khet, Chachoengsao. The research methodology is a combination of quantitative research and surveys with a total confidence of 0.926 and a sample of students studying in high school. The 275-figure school in Sanam Chai Khet analyses data with social science ready-made programs. The statistics used are frequency, percentage, average, standard deviation, and frequency values. One-way variability analysis and qualitative research with in-depth interviews with 8 key informants or people using detailed content analysis techniques. Findings were as follows: 1. Students have an opinion on the effectiveness of buddhist propagation of moral teaching in schools. The picture is very high ($\bar{X}=3.77$, S.D.=0.609) 2. The results of the research hypothesis showed that students of different ages, levels of education were not educated. There are opinions on the effectiveness of buddhist propagation of moral teaching in schools. Overall, the company is also a 20-year-old restaurant in Chachoengsao Province. Therefore, it rejects the research hypothesis. Students of different genders There are opinions on the effectiveness of buddhist propagation of moral teaching in schools. Overall, the overall difference was statistically significant at 0.05, thus accepting the set research assumptions. 3. Problems and obstacles regarding the effectiveness of buddhist propagation of moral teaching in schools 1) The teaching of monks lacks adequate training and ethics. 2) Most monks work according to their aptitudes, not much care about society. 3) Monks have unclear time of duty.

Keywords: Effectiveness; Propagation of Buddhism; Moral teaching

บทนำ (Introduction)

ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการเป็นครูผู้สอนเป็นวิทยากรเพื่อให้ความรู้ให้การศึกษาทางด้านศีลธรรม โดยพระกลุ่มนี้ได้รับอุปถัมภ์จากกรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรมซึ่งทำหน้าที่ทางด้านการสอนศีลธรรมนั้นได้มีการกระทำการเรียนการสอนกันมาเป็นเวลานานแล้ว แต่อาจยังขาดระบบการจัดการที่ดี หรือไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาสนับสนุนหรือรับรองอุปถัมภ์ค่าจ้างได้ทำกันไปตามความสามารถที่จะกระทำการเรียนการสอนให้ได้ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล นอกจากนี้ในอดีตที่ผ่านมา จำนวนครูพระที่มีความสามารถในวิชาการศึกษาไม่น้อยไม่เพียงพอที่จะสอนศีลธรรมหรือวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนได้ทุกแห่งกรมการศาสนาจึงริเริ่มโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 เป็นต้นมา (สุน อมรวิวัฒน์, 2530)

ดังนั้น ผู้วิจัยซึ่งเป็นพระภิกษุสงฆ์ในอำเภอสนามชัยเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่จะนำพาคุณธรรม และจริยธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจของเด็ก ที่เป็นกำลังสำคัญของชาติที่ดีในอนาคต ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาของอำเภอสนามชัยเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อนำข้อมูลพระสอนศีลธรรมในอำเภอสนามชัยเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา ในส่วนที่บกพร่องนำไปแก้ไข ปรับปรุง พัฒนา และส่วนที่ดีของพระสอนศีลธรรม นำไปเป็นแรงจูงใจให้พระสอนศีลธรรมได้ทำหน้าที่ของครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นเยาวชนและนักเรียนสามารถนำเอาหลักธรรมคำสอน ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นทั้งคนดีคนเก่ง และมีสุขเหมาะสมกับวัยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Purpose or Objective)

- เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา
- เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา
- เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

ดำเนินการวิจัยโดยวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) กับนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 275 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.849

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ สถิติความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage : %) และพรรณนาความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง อธิบายระดับประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ใช้ค่าสถิติค่าเฉลี่ย (Mean : $\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard : S.D.) และสถิติเชิงอนุมานทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ใช้สถิติทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance : ANOVA) ในกรณีที่ตัวแปรที่มีสามกลุ่มขึ้นไป หากพบว่ามีค่าแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จะทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ (Multiple Comparison) โดยใช้วิธีการ LSD (Least Significant Different : LSD) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative Research) ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 8 รูป/คน และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique) ตามโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์ประกอบการสังเกตของผู้วิจัย

ผลการวิจัย (Research Results)

1. นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.77$, S.D.=0.609) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้งสองด้าน คือ ด้านประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และ ด้านการวัดประสิทธิผล ตามลำดับ

2. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

3. ปัญหา และอุปสรรค เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า 1) เนื้อหาวิชาที่พระสงฆ์สอนไม่สอดคล้องกับหลักสูตร 2) พระสงฆ์มีปัญหาเรื่องเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ไม่มีความแน่ชัด 3) การนุ่งห่มไม่ค่อยเรียบร้อย

4. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา มีดังนี้ 1) การจัดหลักสูตรควรจัดให้กะทัดรัดเหมาะสมกับแต่ละช่วงชั้นมีความเป็นมืออาชีพและมีมาตรฐานเดียวกันทุกโรงเรียน ทางสำนักงานครูพระสอนศีลธรรม ควรออกคู่มือครูที่มีรายละเอียด ควรให้พระสอนศีลธรรมเข้าไปมี

ส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำหลักสูตรเพื่อจะได้เข้าใจในแนวคิด และวิธีการจัดทำหลักสูตร ซึ่งหลักสูตรที่ได้จากวิธีการนี้จะมีความสอดคล้องกับการนำไปใช้จริง และจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนของครูพระด้วย 2) ควรจัดให้มีพระนิเทศก์ออกนิเทศติดตามและประเมินสมรรถภาพการสอนของครูพระสอนศีลธรรมอย่างต่อเนื่อง 3) ควรประสานความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อจัดอบรมถวายความรู้เกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติตนในโรงเรียน และเพื่อหาแนวทางสร้าง แรงจูงใจให้ครูพระมีความมุ่งมั่นในการสอน

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลการวิจัยรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ เกี่ยวกับการวัดประสิทธิผล เมื่อพิจารณาผลการวิจัยรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านความมั่นคง(Stability) จากการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการวัดประสิทธิผล ด้านความมั่นคง(Stability) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า เนื้อหาที่พระสอนศีลธรรมนำมาสอนส่งเสริมคุณภาพในการดำรงชีวิต สามารถอธิบายถึงหลักธรรมตามพุทธศาสนา นักเรียนสามารถนำความรู้จากการเรียนมาประยุกต์ในชีวิตประจำวันได้ และเนื้อหาที่สอนทำให้นักเรียนเข้าใจถึงพุทธศาสนาได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาธีระศักดิ์ ธิติภักดี (2548).ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์” จากผลการวิจัยพบว่า มีการจัดทำโครงการอย่างเป็นระบบในการอบรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเนื้อหาสาระสำคัญของหลักสูตรอบรม ประกอบไปด้วย การบรรยายธรรม และกิจกรรมต่างๆ และการสอนให้รู้จักบุญคุณพ่อแม่และครูบาอาจารย์ โดยมีผู้ส่งสารคือพระวิทยากรนำเสนอตัวสารคือหลักธรรม ผ่านสื่อต่างๆ ที่ทันสมัย ทำให้อย่างคนและสามารถนำไปใช้ในชีวิต ประจำวันได้จริง

ด้านความผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน(Integration) จากการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการวัดประสิทธิผล ด้านความผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Integration) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า เนื้อหารายวิชาพระพุทธศาสนาที่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนำมาสอนสามารถสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธประวัติได้อย่างชัดเจน สามารถทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธคุณ พุทธจริยา อย่างถูกต้อง มีกิจกรรมเสริมในการเรียนการสอนอันน่าสนใจ บรรยายภาคในชั้นเรียนมีความเป็นกันเอง สนุกสนาน ทำให้มีความสนใจในรายวิชาที่เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระกิตติศักดิ์ ยโสโร (2549) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสาธุบุตรเถระในการเผยแผ่พุทธธรรม” ผลการวิจัยพบว่า ในด้านการเผยแผ่พุทธธรรม ท่านมีวิธีเผยแผ่ในลักษณะให้คำแนะนำ ปรีกษาสอนทวนตอบปัญหาข้อข้องใจ และการแสดงธรรม เมื่อได้ฟังจากพระบรมศาสดาแล้วนำไปถ่ายทอดแก่ภิกษุภิกษุณีอุบาสกอุบาสิกา

และบุคคลทั่วไปให้เข้าใจหลักธรรม อันลึกซึ้งด้วยวิธีการบรรยายอธิบายขยายความ เปรียบเทียบ และตอบปัญหาธรรม เป็นต้น จนเป็นที่ไว้วางพระทัยของพระพุทธเจ้าทำให้บุคคลทั่วไปศรัทธา เลื่อมใสแล้วหันมานับถือพุทธธรรมกันอย่างแพร่หลายมีบางส่วนเท่านั้นที่มีได้หันมานับถือพุทธธรรม เพราะยึดติดอยู่กับลัทธิเดิมอย่างแรงกล้า ถึงกระนั้นก็ตาม ก็ได้นับถือในตัวท่านอยู่ซึ่งเท่ากับได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มความเชื่อต่าง ๆ นับเป็นตัวอย่งการประกอบศาสนกิจดำเนินชีวิตและเผยแผ่พุทธธรรมในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

ด้านความสมัครใจ(Voluntarism) จากการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการวัดประสิทธิผล ด้านความสมัครใจ (Voluntarism) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า นักเรียนรู้สึกดีทุกครั้งที่จะได้เรียนกับพระสอนศีลธรรม เนื้อหาที่พระสอนศีลธรรมนำมาสอนเข้าใจง่าย น่าสนใจ สร้างแรงบันดาลใจ ทำให้เกิดความสนใจในพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ (2544)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนโน)” ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมวิสุทธิมงคล เป็นพระสงฆ์ที่เกิดในครอบครัวเกษตรกร แต่ฐานะการเงินของสกุลท่านอยู่ในสภาพค่อนข้างดี ขณะเข้าสู่ความเป็นสมณเพศ สังกัดคณะสงฆ์ ฝ่ายธรรมยุติ ยึดถืออุดมคติวัตร เป็นเครื่องขัดเกลากิเลส เป็นพระสงฆ์นักปฏิบัติสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน จากผลวิจัยสรุปได้ว่าการพัฒนาของท่านมี 2 ด้าน คือ ด้านจิตใจ ได้แก่ การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนมีศีลธรรม คุณธรรม ความดีงาม ตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นการปฏิบัติตามมากกว่าสอนให้ความรู้เท่านั้น

ด้านความสัมฤทธิ์ผล(Achievement) จากการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการวัดประสิทธิผล ความสัมฤทธิ์ผล(Achievement) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า เนื้อหาที่พระสอนศีลธรรมนำมาสอนเข้าใจง่าย และทำให้รู้จักพุทธประวัติมากขึ้น ช่วยให้เข้าใจหลักธรรมมากขึ้น สามารถนำมาปรับทัศนคติของนักเรียนในเชิงบวกได้มากขึ้น และทำให้รักพุทธศาสนา มากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระปิยะ ปิยะมโ (เมฆแสน) (2544)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูประจำการและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมืองแพร่” พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผนการสอน ด้านกระบวนการสอน ด้านวิธีการสอน และด้านการประเมินผลการสอน พบว่าในภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

จากการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลการวิจัยรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านหลักสูตร จากการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านเนื้อหาการเผยแผ่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า เนื้อหาที่พระสอนศีลธรรมนำมาสอนสอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา ทำให้เข้าใจแก่นแท้ของพุทธศาสนา ทำให้เข้าใจในเรื่องศาสนพิธี และเป็นเนื้อหาที่ส่งผลให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระวุฒิภรณ์ วุฒิภักโร** (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “เทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของ พระราชวรมุนี” ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาพุทธธรรม ของพระราชวรมุนีมีจุดเด่นคือ มีเนื้อเรื่องบรรยายธรรมเป็นลำดับขั้น เป็นขั้นตอน แต่ละประเด็นจะมีความรู้ใหม่ ๆ ให้ขบคิดอยู่เสมอ โดยใช้ภาษาร่วมสมัย ฟังเข้าใจง่าย อธิบายพุทธธรรมได้ลุ่มลึก ชัดเจน 6 วิธี คือ 1) การนำเสนอโดยการยกอุทาหรณ์ และการเล่านิทานประกอบ 2) นำเสนอโดยวิธีการยกอุปมาเปรียบเทียบกับ 3) นำเสนอโดยวิธีการยกพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิตปรีชา ค่ำคม โคลง บทประพันธ์และบทกลอน เป็นต้น 4) นำเสนอโดยวิธีการพูดเชื่อมโยงเรื่องราวหรือเหตุการณ์สถานการณ์ต่าง ๆ 5) นำเสนอโดยวิธีการยกบุคคลตัวอย่างประกอบการบรรยาย 6) นำเสนอโดยวิธีการแทรกด้วยเรื่องที่ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

ด้านเทคนิคและวิธีการสอน จากการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านเทคนิคและวิธีการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า พระสอนศีลธรรม มีการประยุกต์ใช้วิธีการสอนที่ทันสมัย ใช้การสอนที่เหมาะสม เปิดโอกาสให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง และพระสอนศีลธรรมให้ความสำคัญต่อความแตกต่างของนักเรียนสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ (แช่หลี่)** (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาของพระธรรมวิทยากร” ผลการวิจัยพบว่าพระธรรมวิทยากรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา โดยมีบทบาทสำคัญ 9 ด้าน คือ 1. ด้านการให้คำปรึกษา 2. ด้านการสนทนาธรรม 3. ด้านการอบรมเยาวชน 4. ด้านการจัดกิจกรรมทาง 5. ด้านการร่วมกับสถานศึกษาจัดทำแผนปฏิบัติการ 6. ด้านการจัดทำทะเบียนผู้เข้าร่วมกิจกรรม 7. ด้านการพัฒนาเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน 8. ด้านการจัดค่ายคุณธรรม 9. ด้านการประเมินผลกลุ่มเป้าหมายร่วมกับสถานศึกษา และมีการนำเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา คือ หลักไตรสิกขา หลักอริยสัจ 4 หลักอหิเมส 4 และหลักอริยสัจ 4 มาใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้วย

ด้านบุคลิกภาพความเป็นครูของครูพระสอนศีลธรรม จากการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านรูปแบบการเผยแผ่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า พระธรรมทูตมีการใช้เทคนิคและวิธีการสอนหลายๆ แบบ มีการใช้อุปกรณ์การสอนและสื่อการสอน เช่น สไลด์ วีดีโอ เพื่อดึงดูดความสนใจผู้ฟัง ทั้งยังมีการจัดทำสื่อธรรม เช่น หนังสือ แผ่นพับ แจก สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูขันติธรรมธำ (วิเชียร วงษ์ยาแดง)** (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทและ วิธีการทำงานของพระราชวรมุนี (สำรวม ปิยธม

โม) ในฐานะเป็นพระธรรมทูตประจำจังหวัด นครนายก” ผลการวิจัยพบว่า พระราชวรนายก (สำรวม ปิยธมฺโม) กล่าวถึงคุณสมบัติของพระธรรมทูตสมัย ปัจจุบัน คือ 1) มีความมุ่งมั่นในคุณค่าของความดีงาม 2) ต้องเข้าใจปัญหาและความต้องการ ของท้องถิ่น 3) มีเทคนิคและวิธีการสื่อสาร เพื่อเข้าถึงปัญหาและความต้องการของบุคคล 4) มีความมุ่งมั่นต่ออุดมการณ์พระพุทธศาสนา

ด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ จากการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า พระสอนศีลธรรมมีการให้นักเรียนนำข่าว บทความที่เกี่ยวข้องกับความเคลื่อนไหวใน พระพุทธศาสนา มารายงาน มีการนำภาพนิ่ง เช่น ภาพวาด ภาพถ่าย การ์ตูน มีการใช้สื่อการสอนที่สร้างจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ซีดีธรรมะ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับบทเรียนมาใช้ในการประกอบการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **วราภรณ์ ผ่องสุวรรณ** (2553) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการสร้างความรู้ร่วมกันด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยใช้คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เป็นทีมของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการสถาบันอุดมศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า 1. รูปแบบการสร้างความรู้ร่วมกันที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) ทีม 2) กระบวนการวิจัย 3) คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน 4) การแบ่งปันความรู้ และ 5) การประเมินผล ขั้นตอนการสร้างความรู้ร่วมกัน 9 ขั้นตอน คือ 1) เตรียมความพร้อม 2) ตั้งทีมวิจัย 3) กำหนดประเด็นปัญหาวิจัยและแบ่งปันประสบการณ์ 4) วางแผนการวิจัย อภิปรายร่วมกัน 5) เก็บรวบรวมข้อมูล 6) วิเคราะห์ข้อมูล 7) สะท้อนผลการปฏิบัติงาน 8) ผสานความรู้เพื่อสร้างความรู้ใหม่ และ 9) นำเสนอรายงานวิจัยและประเมินผล

ด้านการวัดผลและประเมินผล จากการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการวัดผลและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า พระสอนศีลธรรมมีการวัดผลและประเมินผล โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการเรียนของนักเรียน มีการวัดผลและประเมินผลโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการสอน มีการวัดผลและประเมินผลโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียน และมีการวัดผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ด้วยการเลือกใช้วิธีการที่หลากหลาย และเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาบรรจง จนทศุฑโต (แผนทอง)** (2550) ได้วิจัยเรื่อง “คุณภาพการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชน ตำรวจไตรสิกขา : กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาศาสนาวันอาทิตย์วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่” ผลวิจัยพบว่ารูปแบบการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนของ ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดสวนดอก ในด้านบริบทมีการกำหนดปรัชญาวิสัยทัศน์และกิจวัตรอุปสงค์เป็นรายลักษณ์ ในเอกสารชัดเจนและมีรายงานการประเมิน โครงการเป็นประจำทุกปีอ่านปัจจัยนำเข้ามีอาคารสถานที่เพียงพอมีบุคลากรที่ทำงานเสียสละมีหลักสูตรกระบวนวิธีมีวัสดุอุปกรณ์สื่อการสอนและงบประมาณ ด้านกระบวนการมีโครงสร้างการบริหารที่มีส่วนร่วมจากทุกสายมีกิจกรรมการเรียนการสอน ที่หลากหลายการวัดผล

ประเมินกิจกรรมสนับสนุนที่หลากหลายและด้านการผลิตมีการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไปที่เคการนำไปใช้ปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันและมีผลกระทบต่อ บ้านวัดโรงเรียน ปัญหาอุปสรรคที่พบคือ ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ปวดสวรค์ดอกขาดการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพชุมชนและเก็บของเข้ามีส่วนร่วมน้อย ไม่มีแนวทางชัดเจนในการประเมินและวิจัยเกี่ยวกับความต้องการและประสิทธิภาพของการดำเนินงานและ ผลผลิตทำให้ผู้บริหารขาดข้อมูลในการตัดสินใจพลังงานและ ไม่มีการนำระบบประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ในการพัฒนางานให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น รวมไปถึงยังขาดแคลนงบประมาณสนับสนุน การบริหารงานในระยะยาว

องค์ความรู้จากการวิจัย (Body of Knowledge)

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนมชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา” ทำให้ผู้วิจัยค้นพบองค์ความรู้จากการวิจัย ดังภาพที่ 1 ดังนี้

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นประสิทธิผลการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา มีดังนี้

ด้านความมั่นคง(Stability) มีความโดดเด่น โดยนักเรียนในการทำวิจัยให้ความสำคัญมาก คือ เนื้อหาที่นำมาสอนส่งเสริมคุณภาพในการดำรงชีวิต สามารถอธิบายถึงหลักธรรมตามพุทธศาสนา นักเรียนสามารถนำความรู้จากการเรียนมาประยุกต์ในชีวิตประจำวันได้ และทำให้นักเรียนเข้าใจถึงพุทธศาสนาได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ด้านความผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน(Integration) มีความโดดเด่น โดยนักเรียนในการทำวิจัยให้ความสำคัญมาก คือ เนื้อหารายวิชาพระพุทธศาสนาที่พระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนนำมาสอนสามารถสร้าง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธประวัติได้อย่าง ชัดเจน เนื้อหารายวิชาพระพุทธศาสนาที่พระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนนำมาสอนสามารถทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธคุณ พุทธจริยา อย่างถูกต้อง บรรยายภาคในชั้นเรียนมีความเป็นกันเอง สนุกสนาน ทำให้มีความสนใจในรายวิชาที่เรียน มีกิจกรรมเสริมในการเรียนการสอนอันน่าสนใจ

ด้านความสมัครใจ(Voluntarism) มีความโดดเด่น โดยนักเรียนในการทำวิจัยให้ความสำคัญมาก คือ นักเรียนรู้สึกดีทุกครั้งที่จะได้เรียนกับพระสอนศีลธรรม เนื้อหาที่พระสอนศีลธรรมนำมาสอนเข้าใจง่าย เนื้อหาที่พระสอนศีลธรรมนำมาสอนน่าสนใจ สร้างแรงบันดาลใจ และมีความสนใจในพระพุทธศาสนา

ด้านความสัมฤทธิ์ผล(Achievement) มีความโดดเด่น โดยนักเรียนในการทำวิจัยให้ความสำคัญมาก คือ เนื้อหาที่พระสอนศีลธรรมนำมาสอนเข้าใจง่าย และทำให้นักเรียนรู้จักพุทธประวัติมากขึ้น เนื้อหาที่พระสอนศีลธรรมนำมาสอนช่วยให้เข้าใจหลักธรรมมากขึ้น เนื้อหาในการสอนของพระสอนศีลธรรมสามารถนำมาปรับทัศนคติของเราไปในเชิงบวกมากขึ้น จากที่ได้เรียนกับพระสอนศีลธรรมทำให้นักเรียนรักพุทธศาสนามากขึ้น

ด้านหลักสูตร มีความโดดเด่น โดยนักเรียนในการทำวิจัยให้ความสำคัญมาก คือ เนื้อหาที่พระสอนศีลธรรมนำมาสอนสอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา ทั้งยังส่งผลให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น ทำให้เข้าใจแก่นแท้ของพุทธศาสนา และทำให้เข้าใจในเรื่องศาสนพิธี

ด้านเทคนิคและวิธีการสอน มีความโดดเด่น โดยนักเรียนในการทำวิจัยให้ความสำคัญมาก คือ พระสอนศีลธรรม มีการประยุกต์ใช้วิธีการสอนที่ทันสมัย ใช้การสอนที่เหมาะสม ทั้งยังเปิดโอกาสให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง และให้ความสำคัญต่อความแตกต่างของนักเรียนเป็นอย่างดี

ด้านบุคลิกภาพความเป็นครูของครูพระสอนศีลธรรม มีความโดดเด่น โดยนักเรียนในการทำวิจัยให้ความสำคัญมาก คือ พระสอนศีลธรรมนุ่มนวลใจร่าเริงเรียบร้อย มีจริยาสมกับสมณะสาธูป มีท่าทีน่าเคารพเลื่อมใส และน่าไว้วางใจที่จะปรึกษาปัญหาต่างๆ กับพระสอนศีลธรรม

ด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ มีความโดดเด่น โดยนักเรียนในการทำวิจัยให้ความสำคัญมาก คือ พระสอนศีลธรรมมีการให้นักเรียนนำข่าว บทความที่เกี่ยวข้องกับความเคลื่อนไหวใน พระพุทธศาสนามารายงาน มีการนำภาพนิ่ง เช่น ภาพวาด ภาพถ่าย การ์ตูน มาใช้

ประกอบการเรียนการสอน มีการนำซีดีธรรมะ ที่มีเนื้อหาที่ เกี่ยวข้องกับบทเรียนมาใช้ในการประกอบการสอน มีการใช้สื่อการสอนที่สร้างจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์ มาใช้ประกอบการสอน

ด้านการวัดผลและประเมินผล มีความโดดเด่น โดยนักเรียนในการทำวิจัยให้ความสำคัญมาก คือ พระสอนศีลธรรมมีการวัดผลและประเมินผลโดย มีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการเรียนของนักเรียน มีการวัดผลและประเมินผลโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการสอน มีการวัดผลและประเมินผลโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียน และพระสอนศีลธรรมมีการวัดผลและประเมินผลโดย ต่อเนื่อง ด้วยการเลือกใช้วิธีการที่หลากหลาย และเหมาะสม

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

ผลการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบาย เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรม ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ควรมีหลักสูตร และเนื้อหาที่ไม่ยากเกินไป อ่านเข้าใจง่ายและน่าสนใจ พร้อมทั้งการจัดอบรมให้แก่พระสอนศีลธรรมก่อนจะออกปฏิบัติงานในแต่ละปีการศึกษา เพื่อให้การปฏิบัติการสอนในโรงเรียนนั้น เป็นไปในแนวทางเดียวกันและการสอนของพระสอนศีลธรรมจะได้มีรูปแบบที่หลากหลาย น่าสนใจ ช่วยให้การเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมเกิดผลที่น่าพึงพอใจหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

1.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบการสอนของพระสอนศีลธรรมควรนิเทศติดตาม ประสานงาน และคอยช่วยเหลือสนับสนุนในการสอนศีลธรรมในโรงเรียนของแต่ละรูป โดยเฉพาะ การจัดผู้ดูแลรับผิดชอบในแต่ละส่วนที่ใกล้ชิดมากที่สุดเพื่อให้พระสอนศีลธรรมสามารถปรึกษาหารือได้ในเวลาที่มีปัญหาในการสอน

1.3 หน่วยงานที่รับผิดชอบควรมีงบประมาณสนับสนุนการผลิตสื่อการเรียนการสอน มีการสนับสนุนให้พระสอนศีลธรรมผลิตสื่อการสอนขึ้นใช้เอง พร้อมทั้งจัดอบรมเกี่ยวกับการผลิตสื่อการสอนให้แก่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นประจำ และมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอนให้พระสอนศีลธรรมภายนอกสถานที่ เพื่อให้การเรียนการสอนที่พระสอนศีลธรรม ได้จัดขึ้น น่าสนใจ

1.4 ควรมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและสถานศึกษาที่พระสอนศีลธรรมเข้าไปปฏิบัติงานในเรื่องของการวัดผลประเมินผล เพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการวิจัยครั้งต่อไปควรเปลี่ยนจากประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ไปเป็นบทบาทของคณะสงฆ์

จังหวัดฉะเชิงเทรา ในด้านอื่นๆ เช่น บทบาทของพระธรรมทูต บทบาทของพระธรรมวิทยากร เป็นต้น เพื่อพัฒนาแนวทางการเผยแผ่ของคณะสงฆ์จังหวัดฉะเชิงเทรา ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.2 ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาแนวทางแก้ไขการปฏิบัติงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยใช้ กลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ปกครองนักเรียน

2.3 ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน แต่ละภูมิภาคของประเทศไทย เพื่อที่จะได้ทราบว่าในแต่ละภาคของประเทศไทย พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีประสิทธิผลในการเผยแผ่ต่างกันหรือไม่ ซึ่งจะสามารถแลกเปลี่ยนความรู้หรือวิธีการเผยแผ่ที่มีประสิทธิภาพมาสู่ภาคอื่น ๆ อันจะเป็นการบูรณาการความรู้ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน แต่ละภาคเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อย่างมั่นคงและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง (References)

พระกิตติศักดิ์ ยโสธโร. (2549). การศึกษาบทบาทของพระสาธุบริพัตรเถระในการเผยแผ่พุทธธรรม.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูขันตธรรมธำรี (วิเชียร วงษ์ยาแดง). (2553). ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระ ราชวรนายก (สำรวม ปิยธมโม) ในฐานะเป็นพระธรรมทูตจังหวัดนครนายก.

วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระปิยะ ปิยธมโม (เมฆแสน). (2554). ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูประจำการและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอเมืองแพร่. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ (แซ่หลี่). (2558). รูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาของพระธรรมวิทยากร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต.

พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาธีระศักดิ์ ธิติกิตติ. (2548). ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเผยแผ่คุณธรรมแก่นักเรียนระดับ

มัธยมศึกษาตอนปลาย ของศูนย์พัฒนาคุณธรรมจังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาบรรจง จนทศุโต (แผนทอง). (2550). คุณภาพการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนตำรวจไตรสิกขากรณีศึกษาศูนย์ศึกษาศาสนาวันอาทิตย์วัดสวนดอกจังหวัดเชียงใหม่.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ. (2544). บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี : พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมปนฺโน). วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหาวุฒิกุล วุฒิกุลโน. (2543). ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชาคณะ. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วราภรณ์ ผ่องสุวรรณ. (2553). การพัฒนารูปแบบการสร้างความรู้ร่วมกับด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยใช้คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เป็นทีมของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการสถาบันอุดมศึกษา. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎี. พระนครศรีอยุธยา: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2530). การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

